

DOI: 10.34921/amj.2023.4.014

OFTALMOXLAMİDİOZUN KLİNİK-EPİDEMİOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

G.İ. Ağayeva

Azərbaycan Tibb Universitetinin Epidemiologiya və tibbi biostatistika kafedrası, Bakı, Azərbaycan

Xülasə. Məqalədə gözüün xlamidiya infeksiyası ilə yoluxma yollarını, yoluxmanın yaş qruplarını, yanaşı gedən xəstəlikləri müəyyən etmək məqsədilə aparılmış tədqiqat işi haqqında məlumat verilmişdir. Tədqiqatda müayinə obyektinə əsas və kontrol qruplara bölünmüş 125 xəstədən ibarət idi. Əsas qrupa xlamidiya diaqnozu qoyulmuş 95 nəfər, kontrol qrupuna fərqli etiologiyalı xəstəliyin oxşar klinik formaları olan 30 xəstə daxil edilmişdir. Əsas müayinə metodlarına urogenital orqandan və göz yaşı mayesindən götürülən materialın mikroskopiyası, bakterioloji müayinə, vizometriya, təbii işıqlı göz müayinəsi, birbaşa və əks-oftalmoskopiya, göz dibi müayinəsi, İFA, ZPR müayinələri daxildir.

Araşdırmalar nəticəsində məlum olub ki, yenidoğulmuş və 1 yaşadək uşaqlarda 3,14% hallarda xəstəlik anadan uşağa doğuş zamanı keçib. 5,28% hallarda yoluxma ana ilə yaxın təmas nəticəsində, 25,73% hallarda ailənin evdə eyni gigiyena vasitələrindən istifadə etməsi, 65,85% isə cinsi əlaqə nəticəsində baş vermişdir. Xəstəlik əsasən bütün yaş qruplarından olan insanlar arasında yayılır. 70% hallarda oftalmoxlamidiyozlu xəstələrdə sidik-cinsiyyət orqanların iltihab əlamətləri müşahidə edilir. Bundan başqa, 41,5% hallarda oynaqalarda, 28,23% hallarda tənəffüs orqanlarında, 35,56% hallarda mədə-bağırsağ sistemində iltihabi dəyişikliklərlə müşayiət olunur. Xəstələrin təqribən 61,05%-də ikitərəfli oftalmoxlamidiyoz, 38,94%-də birtərəfli oftalmoxlamidiyoz müşahidə edilmişdir.

Açar sözlər: oftalmoxlamidiyoz, uveit, xlamidiya konyunktiviti, *chlamidia trichamona*

Ключевые слова: офтальмохламидиоз, увеит, хламидийный конъюнктивит, *chlamidia trichamona*

Key words: *ophthalmic chlamydiosis, uveitis, chlamydial conjunctivitis, chlamydia trihamona*

Xlamidiya infeksiyasının diaqnostikası sahəsində çoxsaylı tədqiqatlar mövcuddur [1,2]. Ümumiyyətlə son zamanlar bəzi xəstəliklərin yayılması üzrə artımın səbəbi məhz laborator-diaqnostik metodların təkmilləşdirilməsidir. Ölkəmizdə də xlamidiyozun diaqnostikasında müxtəlif metodlardan istifadə edilir [1;2]. Lakin oftalmoxlamidiyozun diaqnostikası sahəsində tədqiqat işləri yoxdur. Təbiidir ki, istifadə edilən müayinə üsulları eyni olacaqdır. Lakin xəstəliyin müxtəlif mərhələlərində ən səmərəli diaqnostik metodların seçilməsi, digər tərəfdən, xəstəliyin müxtəlif mərhələlərində müxtəlif metodların effektivliyinin qiymətləndirilməsi ən aktual məsələlərdən biri hesab edilir [3;4]. Eyni zamanda görmə orqanının infeksiya patologiyasında herpes-simplex viruslarının, sitomeqalovirusların, xlamidiyaların törətdiyi xəstəliklər baş vermə tezliyinə, gedişatın şiddətinə və müalicəsində çətinliklərə görə aparıcı yerlərdən birini tutur. Bu baxımdan, uveit və onun təkrarlanan formalarının vaxtında diaqnozu, etioloji olaraq xlamidiya infeksiyaları ilə əlaqəli infeksiya

prosesin mərhələsini təyin etməyə kömək edə bilər ki, bu da öz növbəsində infeksiyanın kəskinləşməsinin və xəstəliyin təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün adekvat immunkorreksiya imkan verir [4;5].

Tədqiqat işinin məqsədi – gözüün xlamidiya infeksiyası ilə yoluxma yollarını, yoluxmanın yaş qruplarını, yanaşı gedən xəstəlikləri müəyyən etməkdir.

Tədqiqatın materialı və metodları. Tədqiqata 125 xəstə cəlb edilmiş və onlar əsas və kontrol olmaqla 2 qrupa bölünmüşdür. Əsas qrup informativ diaqnostik metodlardan istifadə edilərək xoroid, torlu qişa, optik sinir, sklera və buynuz qişasının iltihabi zədələnmələrinin xlamidiya etiologiyası diaqnozu qoyulmuş 95 nəfərdən ibarət olmuşdur. Kontrol qrupuna xəstəliyin fərqli etiologiyalı oxşar formaları olan 30 xəstə daxil edilmişdir.

Xlamidiyoz diaqnozu olan urogenital orqandan və göz yaşı mayesindən götürülən materialdan yaxma hazırlanaraq mikroskopiyaya edilməsi, bakterioloji müayinə, vizometriya, təbii işıqda göz müayinəsi, konyunktiva və buynuz qişanın yarıq lampa biomikroskopiyası, birbaşa və əks oftalmoskopiya, göz dibi müayinəsi nəticəsində qoyulmuşdur. Bu məqalədə

xlamidiyaya şübhə olan xəstələrin müayinəsi üçün alqoritm hazırlamaq məqsədilə test sistemləri vasitəsilə müxtəlif üsulları müqayisə etmişik. Ən yüksək həssaslıq və spesifikliyə malik iki üsuldən istifadə edilmişdir: xlamidiya lipopolisaxaridinə monoklonal anticisimciklərlə birbaşa immuno-fluoressensiya (IFA) Chlamynoscreen (Nearmedic) və ribosomal genlər Litexdən olan test sistemlərindən istifadə edilərək zəncirşəkili polimeraza reaksiyası vasitəsilə müəyyənləşdirilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri və onların müzakirəsi. Chlamidia Trichomonatis-in törətdiyi xlamidiazlar əsasən cinsi infeksiya hesab edilir. Əsas yoluxma yolu xlamidiya daşıyıcısı olan bir şəxslə qorunmayan vaginal, anal və ya oral cinsi əlaqədir. Xəstəliyin ən neqativ tərəflərindən biri odur ki, xlamidiya keçirmiş və müalicə almış şəxslər belə, bu infeksiyaya yenidən yoluxa bilər. Xlamidiya doğuş zamanı, eləcə də doğuşdan sonrakı dövrdə də sıx təmas nəticəsində anadan uşağa keçə bilər. Chlamidia-ya yoluxma həm cinsi əlaqə ilə, həm də vaginal maye və ya yoluxmuş sperma ilə çirklənmiş dəri ilə gözlərin və digər selikli qişaların təması zamanı xəstəliyin ötürülməsi mümkündür. Yetkin şəxslər oftalmoxlamidiazla çirklənmiş bəzi əşyalarla – süni kirpiklər, paltarlar, dəsmallar, digər kosmetik vasitələrlə də yoluxa bilərlər.

Xəstəlik tarixlərinin və anamnez nəticələrinin retrospektiv epidemioloji analizi göstərmişdir ki, 3,14% hallarda xəstələnmələr yenidoğulmuşlarda və 1 yaşa qədər olan uşaqlarda anadan uşağa doğuş zamanı keçmişdir. 5,28% hallarda ana ilə sıx təmas nəticəsində, 25,73% hallarda ailə məişət zəminində eyni gigiyenik vasitələrdən istifadə edən zaman və ya 65,85%-i isə cinsi əlaqə zamanı yoluxmuşdur. Cinsi yolla youxanların 3,37%-i homoseksual cinsi əlaqə yolu ilə yoluxanlardır.

Aparılan araşdırmalar nəticəsində məlum olmuşdur ki, anoloji statistik məlumatlardan fərqli olaraq bizim tədqiqata daxil edilən xəstələr arasında kontakt yolu ilə uşaq və yeniyetmələrin yoluxması halı daha çox baş vermişdir. Bu da əhali arasında şəxsi gigiyenik qaydalara riayət olunması sahəsində və sanitariya maarifləndirmə işindəki çatışmazlıqların olduğuna bir işarədir. Buna görə də bu infeksiyanın profilaktikasına aid hərbi şəhərciklərdə və bu şəhərciklərə nəzarət edən poliklinika və ambulatoriyalarda periodik maarifləndirmə işlərinin aparılması əsas məsələlərdən biri hesab edilir.

İnfeksiyon konyunktivin etioloji strukturuna müxtəlif mikroorqanizmlər daxildir. Lakin baş verən xəstələnmələrin təqribən 30%-ə qədəri Chlamydia trichomonatis-in payına düşür. Oftalmoxlamidiaz əsasən dəyişkən inkubasion dövrdən sonra çox sürətlə keçməyən iltihabı dəyişikliklərlə özünü göstərir. Əsasən yoluxmadan 3 gün sonra xəstələrdə əlamətlər özünü göstərməyə başlayır ki, bu period 15 günə qədər uzana bilər. Xəstəliyə bütün yaş qruplarından olan insanlar arasında rast gəlinir. 70% hallarda oftalmoxlamidiazlı xəstələrdə sidik-cinsiyyət orqanlarının iltihabı əlamətləri müşahidə edilir. Bundan başqa, 41,5% hallarda oynaqalarda, 28,23% hallarda tənəffüs orqanlarında, 35,56% hallarda mədə-bağırsaq sistemində iltihabı dəyişikliklər müşahidə edilir.

Bizim tədqiqatımızda 95 oftalmoxlamidiaz infeksiyası təsdiqlənmiş xəstə əsas qrupa daxil edilmişdir. Götürülən xəstələrin 48,42%-i (46 nəfər) qadın, 51,57%-i (49 nəfər) kişidir. Ümumiyyətlə, xəstələrin klinik təzahürləri yaşa görə spesifik olaraq müəyyən qədər fərqləndiyi əsas qrupumuzun 23,16%-ni (22 nəfər) 15 yaşa qədər uşaqlar, 36,84%-ni (35 nəfər) qadınlar və 40 %-ni (38 nəfər) kişilər təşkil edir.

Yaşa görə spesifik demoqrafik qruplaşmaya uyğun xəstələrin yaş qrupları üzrə paylanmasını müşahidə etsək görərik ki, xəstələrin 8,42%-i (8 nəfər) 0-4 yaş, 6,31%-i (6 nəfər) 5-9 yaş qrupu, 8,42%-i (8 nəfər) 10-14 yaş, 13,68%-i (13 nəfər) 15-19 yaş, 16,84%-i (16 nəfər) 20-24 yaş, 14,73%-i (14 nəfər) 25-29 yaş, 7,36%-i (7 nəfər) 30-34 yaş, 5,26%-i (5 nəfər) 35-39 yaş, 3,15%-i (3 nəfər) 40-44 yaş, 8,42%-i (8 nəfər) 45-49 yaş, 2,10%-i (2 nəfər) 50-54 yaş, 1,05%-i (1 nəfər) 55-59 yaş, 2,10%-i (2 nəfər) 60-64 yaş, 1,05%-i (1 nəfər) 65-69 yaş, 1,05%-i (1 nəfər) 70-dən böyük yaş qrupundan olan insanların payına düşür.

Xəstələrin təqribən 61,05%-də ikitərəfli oftalmoxlamidiaz, 38,94%-də birtərəfli oftalmoxlamidiaz müşahidə edilmişdir.

Oftalmoxlamidiaz zamanı görmə orqanı müxtəlif dərəcədə zədələnir, bunlardan daha çox rast gəlinən sklerit, episklerit və uveitdir. Bu zədələnmələr mərhələli şəkildə, yaxud da eyni zamanda təzahür edir. Əsas qrupumuzda olan xəstələrdə də bu əlamətlər kompleksi müşahidə edilmişdir. Tədqiqata cəlb edilən xəstələrdən 61 nəfərdə uveit, 24 nəfərdə sklerit, 10 nəfərdə episklerit müşahidə edilmişdir (Şəkil).

Şəkil. Oftalmoxlamidiozun formaları: **A.** Uveit; **B.** Uveit – ağırlaşmış forma; **C.** Sklerit; **D.** Episklerit.

Uveit müşahidə olunan xəstələrdə göz ağrısı, gözdə qızartı, görmədə üzən hissəciklərin olması və bulanıq görmə kimi simptomlar müşahidə edilmişdir. Uveit ən çox 30-60 yaş qrupunda olan xəstələrdə müşahidə edilmişdir. Xlamidioz zamanı bəzən uveitli xəstələrdə immun hüceyrələr qeyri-adi dərəcədə kəskin reaksiya verir ki, bu da T-hüceyrələrin aktivləşməsi ilə əlaqəli iltihaba və toxuma degenerasiyasına səbəb olur. Uveitin 70-85%-i ön uveit, 10%-i aralıq uveiti, 3-5%-i isə arxa uveit kimi özünü büruzə vermişdir.

Skleritli xəstələrdə gözün xarici ağ təbəqəsinin iltihabı baş vermişdir ki, bunların da 65%-də diffuz sklerit, 25%-də düyünlü sklerit və 10%-də nekrozlaşan sklerit müşahidə edilmişdir. Müşahidə edilən simptomlardan skleranın və konyunktivanın qızartısı, bəzən bənövşəyi rəngə çevrilməsi, almacıq və ya çənəyə yayıla bilən şiddətli göz ağrısı, fotofobiya, lakrimasiya və görmə kəskinliyinin azalması müşahidə edilmişdir.

Episkleritli xəstələrdə ağrı skleritə nisbətən daha az şiddətli olur. Hiperemiya, gözün qızartısı skleraya qan axınının (hiperemiya) artması nəticəsində baş verir. Konyunktivtdən fərqli

olaraq bu qızartı konyunktivaya keçmir. Episkleritdə gözün konyunktiva ilə göz ağrını (sklera) əmələ gətirən birləşdirici toxuma təbəqəsi arasında yerləşən nazik toxuma təbəqəsi iltihablaşmışdır. Episklerit ən çox xəstəliyin xronik residiv verən formalarında müşahidə edilmişdir.

Episkleritli xəstələrdə gözün ağrısız qızartısı (yüngül ağrı mümkündür, lakin atipik) və gözlərdə sululuq müşahidə edilmişdir. Episkleritin ağrısı adətən yüngül olmuşdur, skleritə nisbətən daha az şiddətli, lakin palpasiya zamanı həssas ola bilər. Bu xəstələrdə ifrazat artımı və görmə qabiliyyətində dəyişiklik müşahidə edilməmişdir. Episkleriti olan xəstələrdə uveitli xəstələrə nisbətən daha az fotofobiya müşahidə edilmişdir. Episkleritli xəstələrin 75%-də yalnız bir gözdə proses izlənmişdir, skleritli xəstələrdə isə 70-80% hallarda hər iki göz zədələnmişdir.

Əsas qrupa daxil edilən xəstələrdən 22 nəfəri 15 yaşına qədər olan uşaqlardan ibarətdir ki, onlarda da klinik təzahürlər müxtəlif şəkildə özünü büruzə vermişdir.

Onlardan 5 nəfərdə sklerit, 3 nəfərdə episklerit, 14 nəfərdə isə uveit aşkar edilmişdir. Uveitli uşaqların 35%-də keratouveit, 35%-ində medial

uveit, 30%-də panuveit müşahidə edilmişdir.

Əsas qrupda xəstələrin yaş və cinsiyyət kateqoriyasına, həmçinin epidemioloji təzahür formalarına görə klinik tədqiqini apardıqdan sonra kontrol qrupunda təhlilini aparmaq araşdırmaların izahını vermək üçün çox vacibdir. Kontrol qrupa 30 xəstə daxil edilsə də, qrupun tərkib hissəsi əsas qrupa uyğun götürülmüşdür. Kontrol qrupa daxil edilmiş xəstələrdə də gözlərin müxtəlif dərəcəli iltihabi degenerativ dəyişiklikləri müşahidə edilmişdir. Bu dəyişikliklər müxtəlif infeksiyon və qeyri-infeksiyon etiologiyalı olsa da, klinik gedişatı əsas qrupa çox oxşayır. Bu xəstələrdən 13 nəfərdə klinik simptomlar kəskin respirator tənəffüs infeksiyaları fonunda, 12 nəfərdə uro-gential infeksiyalar fonunda, 5 nəfərdə isə toksoplazmoz və digər infeksiyon etiologiyalı xəstəliklər fonunda müşahidə edilmişdir. Kontrol qrupa bütün yaş qruplarından olan insanlar daxil edilmişdir. Bu xəstələrin 43,33%-i (13 nəfər) qadınlardan, 56,66%-i (17 nəfər) isə kişilərdən ibarət olmuşdur. Kontrol

qrupun 23,33%-ni (7 nəfər) 15 yaşa qədər uşaqlar, 36,67%-ni (11 nəfər) qadınlar və 40 %-ni (12 nəfər) kişilər təşkil edir. Yaşa görə spesifik qrupları araşdırdıqda gördük ki, xəstələrin 3,34%-i (1 nəfər) 0-4 yaş, 6,67%-i (2 nəfər) 5-9 yaş qrupu, 10%-i (3 nəfər) 10-14 yaş, 13,34%-i (4 nəfər) 15-19 yaş, 20%-i (6 nəfər) 20-24 yaş, 16,67%-i (5 nəfər) 25-29 yaş, 6,67%-i (2 nəfər) 30-34 yaş, 3,34%-i (1 nəfər) 35-39 yaş, 3,34%-i (1 nəfər) 40-44 yaş, 3,34%-i (1 nəfər) 45-49 yaş, 3,34%-i (1 nəfər) 50-54 yaş, 3,34%-i (1 nəfər) 55-59 yaş, 3,34%-i (1 nəfər) 60-64 yaş, 3,34%-i (1 nəfər) 65-69 yaş qrupundan olan insanların payına düşür.

İnfeksiyon konyunktiviti olan xəstələrdə 60% hallarda sidik-cinsiyyət orqanlarında iltihab əlamətləri müşahidə edilir. Bundan başqa 37,5% hallarda oynaqalarda, 65% hallarda tənəffüs orqanlarında, 39,23% hallarda mədəbağırısaq sistemində iltihabi dəyişikliklər müşahidə olunur.

ƏDƏBİYYAT

1. Cəfərova S.R. Hamilə qadınlarda urogenital xlamidioz və ureaplazmozun müalicəsinin prinsipləri // Sağlamlıq, - №4, -2015,- s.68-72 [Jafarova S.R. Hamila gadinlarda urogenital xlamidioz va ureaplazmozun mualijasinin prinsiplari // Saghlamlıg, -№4, -2015,- s.68-72]
2. Kərimov S.Q. ZPR metodu ilə Chlamidia Trachomatis-in aşkarlanma titrinin dinamikasının yaş-cins xüsusiyyətləri // - Sağlamlıq, -№5 -2011. -s.111-114 [Karimov S.G. ZPR metodu ilə Chlamidia Trachomatis-in aşkarlanma titrinin dinamikasının yaş-cins xüsusiyyətləri // - Saghlamlıg, -№5 -2011. -s.111-114]
3. Palmer L. A common plasmid of Chlamydia trachomatis // L Palmer, S. Falkow / -Plasmid. -1986; -16: -p.52– 62.
4. Papp J.R. Recommendations for the laboratory-based detection of Chlamydia trachomatis and Neisseria gonorrhoeae—2014. // J.R.Papp, J.Schachter, C.A.Gaydos [et al] / MMWR Recomm. Rep. -2014, -63, -p.1–19.
5. Pearce D.M. Shenton D.P., Holden J., [et al] Evaluation of a novel electrochemical detection method for Chlamydia trachomatis: Application for point-of-care diagnostics // IEEE Trans. Biomed. Eng. -2011, -58, -p.755–758. [CrossRef] [PubMed]

КЛИНИКО-ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОФТАЛЬМОХЛАМИДИОЗА

Г.И.Агаева

*Кафедра эпидемиологии и медицинской биostatистики
Азербайджанского медицинского университета, Баку*

Резюме. В статье представлены результаты исследования, проведенного с целью определить пути заражения офтальмохламидиозом, возрастные группы заражения, сопутствующие заболевания. В ходе исследования объектом обследования стали 125 пациентов, разделенных на основную и контрольную группы. В основную группу вошли 95 больных с диагнозом хламидиоз, в контрольную группу вошли 30 больных со сходными клиническими формами заболевания различной этиологии. К основным методам исследования включается микроскопия материала, взятого из урогенитального органа и слезной жидкости, бактериологическое исследование, визометрия, исследование глаз в естественном свете, прямая и обратная офтальмоскопия, исследование глазного дна, ИФА, ЗПР-исследования.

В результате исследований установлено, что в 3,14% случаев у новорожденных и детей до 1 года заболевание передавалось от матери к ребенку во время родов. В 5,28% случаев заражение

произошло в результате тесного контакта с матерью, в 25,73% случаев в результате использования в семье общими средствами гигиены в доме, а в 65,85% - в результате полового акта. Заболевание преимущественно проявляется среди людей всех возрастных групп. В 70% случаев у больных офтальмохламидиозом наблюдаются симптомы воспаления мочеполовых органов. Кроме этого наблюдаются воспалительные изменения суставов в 41,5%, органов дыхания – 28,23%, желудочно-кишечного тракта – 35,56% случаев. Примерно у 61,05% больных был двусторонний офтальмохламидиоз, у 38,94% - односторонний офтальмохламидиоз.

CLINICAL-EPIDEMIOLOGICAL STUDY OF OPHTHALMOCHLAMYDIOSIS

G.I.Agayeva

Department of Epidemiology and Medical Biostatistics, Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan

Summary. The article presents the results of a study aimed at determining the ways of infection with ophthalmic chlamydia, age groups affected, and accompanying diseases. The study included 125 patients divided into main and control groups. The main group consisted of 95 patients diagnosed with chlamydia, while the control group included 30 patients with similar clinical forms of diseases of different etiologies. The main research methods included microscopy of material taken from the urogenital organs and tear fluid, bacteriological examination, visometry, examination of the eyes in natural light, direct and indirect ophthalmoscopy, examination of the fundus of the eye, ELISA, and PCR studies.

The research revealed that in 3.14% of cases, infection was transmitted from mother to child during childbirth in newborns and children under 1 year old. In 5.28% of cases, infection occurred as a result of close contact with the mother, in 25.73% of cases through the use of shared hygiene items in the family, and in 65.85% through sexual intercourse. The disease predominantly manifests itself among individuals of all age groups. In 70% of cases, patients with ophthalmic chlamydia exhibit symptoms of inflammation of the urogenital organs. In addition, inflammatory changes in the joints are observed in 41.5%, respiratory organs in 28.23%, and the gastrointestinal tract in 35.56% of cases. Approximately 61.05% of patients had bilateral ophthalmic chlamydia, while 38.94% had unilateral ophthalmic chlamydia.

Müəlliflə əlaqə üçün:

Ağayeva Günel İntiqam qızı, Azərbaycan Tibb Universitetinin Epidemiyologiya və Tibbi biostatistika kafedrası, Bakı, Azərbaycan

E-mail: department_epidemiology@amu.edu.az